

Marno János

A CSELEKMÉNY – ISTEN HA EGYSZER LÁBRA KAP

(versmetszetek)

*Megelesztette a mosdóba a vizet.
De valami kiszámíthatatlan ok-
ból, a zuhany alá állt be, gyöt-
rődve várta a hideg víz megráz-
kództatását, az azonban nem jött.*

(M. Lowry: VULKÁN ALATT)

*Mégiscsak tanultam valami,
miközben Robinsont elkísértem
az éjszakába.*

(L. F. Céline: UTAZÁS AZ
ÉJSZAKA MÉLYÉRE)

robinson és az öreganyó kart
karba öltve kanyargóznak a kórházkert
sóderesén... pallos, sátorfa, karó...
robinson csuklóját dörzsöli a frottír
köntösujj – ám ez csak az emlékpróba még...
(az olvasót nem számítom) szóval a fér-
fiú egyelőre jámborul túri a több-mint-csik-
landozást, talajt fog keze a radír
kézfején, s ez az anyót is már-már meg-
engesztelné... leülni viszont egy padra
nem engedi őket a *közelmúlt-esővíz*

*

hátsul, a meghittség kedvéért
fejből idézem, egy kabát alatt lapul
illetve éppen hogy púposodik, *kírí*
a másológép; s ez így célzatos; magyarul
amit az előbb még csak ide-oda vetett, vetí-
tő rétegnak néztem, most irdatlan halom s ék
formán forgatja, redőzi, szórja, gyűjti
falja át magán a fóliáns iparvidék
dögletes nyüveit – versnyesedéket gyűr le, ír...
s minthogy a kérődzésre én ülök elől
itt, mi dolgom lehet a jövővel

*

most, hogy új papírt csavarok be
 eszembe jut egypár elmulasztott hiba-
 lehetőség, melyekkel embert, istent
 leszerelhettem volna; hiszen magam is
 híve vagyok a balul jött-ment
 lélekhibbanatnak; fent se vagyok még, és
 már hasonértelmű refrént dúdoló
 csupa telt ház a reggel, a dél... a vers
 automatikusan idomul a koktél
 szélzsákocskáihoz; kip-kop-kop, kipikop
 ráng, kikopik szemközt a féregszalag

*

kenyerem a kitartás, valami(k)
 mellett, de hogy mi(k) mellett, ez már túl fogas –
 adódik *meglépnem*: csonthéjas tito(k)
 a számomra; miközben az ember egy láb-
 beli- és lekvárszagú odúban alszik, alkot
 melyet az indóház környékén egy nyomorék
 adott ki... s ahogy én, amaz is érzi, hogy
 ébreszteni az idézet, *ennél tovább*
 már semmire nem ébresztene; nincs egyéb
 menetidő; a tito(!) – csonkolt rím – önmagát
 újrzza, tréfálkoz, gyúr galacsint

*

robinson vendég, ha szava-
 zásra kerül a sor, semleges papírt
 fog dobni a dobba; persze, mi az
 hogy semleges papír? merev? puha?
 hullám?... vagy – kritikus szemre, szájra is –
 tajtétkmentes cetli?... grimasz
 fordulat tesz a dolog végére
 pontot, robinsont megint ugyanaz
 a szar érzés keríti hatalmába
 mint mikor először hallott dönteni
 magáról; s most a szar sem hibázik

*

egy rakás szakáll, sebes szájhús
 régi röhejek hurutja a szemgolyón
 s fehér ingmelle mögött; erős-
 ködöm, hogy a víz igazán is-
 teni – *vagy legalább: „langyos! langyos!”*
 de már érkezik vodkával a sör
 bezúdíva jéghabbal a tűz
 a vézna gyerekkéz, palakörmök

szűnnek remegni; – ecce imágó –
nyúlik az üres palack után; meg hogy
úgyis kiesnék az úszógatyából

*

amikor alva virrasztok, is-
ten olyankor hisz bennem; s ez nem holmi
holdkórisme; hátat fordítok neki
hogy ne láthasson a papírok közé
de hallja, a gép ha kopog, csavarodik
a henger... s hogyha feltartóztat a víz
mert a szív nem bírja már a kávé
meg a nikotin iramot, diktáljon ő
az agytörzs csöveseinek; napokig
utána kerüljük egymást, nepper szerzők
zsebben a penge, bianco fizetőszköz

*

mert mit mond az írás, amit még
egyszer megtudok talán?... mert elsőre
kéretlenül jött... mit mond a szer
mikor az izgalom közepett nyelnék
egy falatot, ám se nyál, se falat, a könyv
pedig csupa pókköpet, s mint hogyha más-
valaki metszőfoga – kerti olló –
csattog: képed meg volna a szerző
ábrázatához?!... a banya talált
mint először, most megint ugyanúgy előnt
a víz, marja szememet a betű

*

„miután végeztem a kórház
belégzésével” – idézem robinson
atyjának szellemét, (s) szokott utamra
indulok, sem nem szanitéc, sem nem ho-
ratio, képzelt magánbetegeim közé...
vergődésük kóroka izgat is, nem is
együtt érzem a hálapénz s az ólomspray
hatását tagjaimban, a beszédlejtés
hirtelen ficamodásain, s egyik-másik
ágyszélén – ahogy ki-kifújom magam...
(míg robinson énnálam hever, odahaza)

*

egyre fájóbban vonzanak a vén-
asszony történetei; vonatra ülök
egy este, mert az autózás műfajilag

is taszít már, szemben a vonattal, ami előbb mindig felzaklat, de kiszáradva a világ magától értetődő érverése ragad magával benne, egyedül birtokolok csaknem egy egész dohányzó szakaszt, az öregcsaj neki-nekividámodva turkálózik az emlékei között... egy füst alatt a szív- s a hidegfonál – mikor a vénámra tapint

Lányi András

„SZÁZEZREK FÉNYLŐ ARCÁRA KIÜL A JOGOS NEMZETI BÜSZKESÉG”

A FELTÁMADOTT A TENGER című film az államosított magyar filmgyártás és a hivatalos kultúrpolitika superprodukcójaként 1953-ban készült el. A MAFIRT (a koalíciós években a Kommunista Párt filmvállalata) már az 1948-as centenáriumi évben tervezi a szabadságharc témájának megfilmesítését. Az év elején zártkörű pályázatot írnak ki a scenárium elkészítésére. Háy Gyulát bízzák meg, hogy a legalkalmasabbnak tartott pályatársakat megnyerje az ügynek. Mint felkérőlevelében írja, „nem történelmi személyek ábrázolására gondolunk, és nem is nagy csatajelenetekre, hanem érdekes és művészi játékfilmre, amely akár minden történelmi figura nélkül is az események lényegét adja”. Tudomásom szerint Gergely Sándor, Illés Béla és Örkény István tesznek eleget a felkérésnek, filinterveik azonban nem maradtak fenn. Örkény István kísérőlevele szerint: „A tárgy maga történelmi, a szökecs részletei is. A két Dévényi kitalált figura, s a film minden szereplője is az... Hogy főszereplőnek két ikertestvért választottam, jelképes jelentőségű, s e szimbólumot hangsúlyozandónak vélem; az akkori és a mai kettévált Magyarország belső vívódását vetíteném ki két testvérré.” A megrendelő azonban minden bizonnyal nem az „akkori és mai” vívódások képére volt kíváncsi, hanem a forradalmi hagyomány apoteózisára, melynek egyedüli jogos örököseként kívánta alátámasztani hatalmi igényeit. Egy látványos történelmi film elkészítésének anyagi és technikai feltételei azonban ekkor még nem álltak rendelkezésre. Balázs Béla, a legtekintélyesebb filmeteoritikus ezért el is hátrítja a megbízatást, és óva inti a MAFIRT-ot „olyan 48-as filmtől, melyben sem csataképek, sem történelmi szereplők nem szerepelnek. Ez nem sikerülhet. Mert ilyen közismert, roppant arányú történelmi eseményvihart intim mélységgel és szimbólumokkal ábrázolni komikusnak vagy blasphemiának fog hatni mindenestre. Könyörgöm, ne csináljatok ilyen filmet...”. Érvelése művészi szempontból nem túl meggyőző, a reprezentatív „évfordulós” filmek történelemszemléletét vetíti

* Pándi Pál, *Irodalmi Újság*, 1953. május 7.